СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ | РІК XXX. | Число 269. | Джерзи Сіти, Н. Дж., субота, 18. падолиста, 1922. | VOL. XXX. | No. 269. | Jersey City, N. J., Saturday, November 18, 1922. | THREE CENTS

УКРАЇНСЬКІ ГРОМАДИ! Прийміть сейчас участь в боротьбі проти польського наїзду у Східній Галичині, жертвами на Фонд Негайної Допомоги!

УРЯД МАЄ СХИЛЯТИСЯ ЗА ОБМЕЖЕННЄМ ПРОГИБІЦІЙНОГО ЗАКОНА

ВАШІНГТОН, 16. падолиста. — В кількох ґазетах появилися вістки, що президент Ґардинґ та його адміністрація має схилятися за полекшами щодо виконування прогибіційного закона.

Поголоски сі розійшлися на основі приватної кореспонденції, яку президент мав вести з головою републиканської організації в стейті Ню Йорк. Сей мав зазначити в листі до президента, що послідна виборча невдача републиканців була викликана в значній мірі також суворостю, з якою републиканський уряд виконує прогибіційний закон. Президент Ґардинґ мав згодитися на таке поясненне виборчої програної і мав навіть заявитися за деяким „злібералізованнєм" (облекшеннєм) прогибіції.

На жаль, згаданих листів не подано ще в цілости до публичної відомости.

ВИХОВАВЧИЙ КОНГРЕС З ҐЕНЕРАЛАМИ

ВАШІНҐТОН, 16. падолиста. — Тут зібралися нині представники ріжних виховавчих інституцій, скликані департаментом війни, щоби застановитися над вихованнєм кращої молодежи та усунення серед неї тих хиб, які виказала війна.

Головними учасниками конференції являються урядники военного департаменту та ґенерали Першинґ та Лесітер. Головні хиби, що звернули на себе увагу підчас війни своїм загальним поширеннєм серед американської молодежи, являються: фізичний недорозвиток та неграмотність.

ХТО БІЛЬШЕ ПЄ: РОДОВИТІ АМЕРИКАНЦІ ЧИ ІМІҐРАНТИ?

ФІЛЯДЕЛФІЯ, Па., 18. падолиста. — Нині скінчилася тут конвенція Жіночого Христіянського Товариства Тверезости.

Межи послідними бесідницями конвенції була одна панна Фрейзер, котра сказала в своїй промові: „Мене не так журить нарушуванне прогибіційного закона іміґрантами, нарушуванне його родовитими Американцями. Я більше всего інтересуюсь великим горівчаним трастом, що пачкує горівку кораблями, автомобілями та літаками."

На конференції виступали теж бесідниці за тим, аби знести прогибіцію. Говорила одна з них: „Я не люблю слова „прогибіція". Се не американське слово. Американець знає власним розумом, що пити не треба, і він вже можете спуститися на нього, що він не зробить нічого, що противиться його здоровому розумови."

ОПОЗИЦІЯ ПРОТИ ПОЛІТИКИ АДМІНІСТРАЦІЇ

ВАШІНҐТОН, 16. падолиста. — Републиканська адміністрація буде мати твердий оріх до зґризення ще підчас надзвичайної сесії конґресу, починаючоїся 20. падолиста.

Видно се хочби з того, що серед републиканських конґресменів, вибраних зі західних стейтів, утворилася вже опозиція проти скорого перепачковання через засіданне закона про допомогу корабельним фірмам.

Місто сього вони домагаються як найскорщого ухвалення кредитів для фармерів.

ВІДКЛИКАЮТЬСЯ ДО ПАПИ В СПРАВІ АРЕШТАНТКИ В ІРЛЯНДІЇ

ВАШІНҐТОН, 16. падолиста. — Небувалий протест підняв голова Американського Товариства Для Визнання Айриської Републики, висилаючи до римського папи протест проти увязнення айриським урядом Марії Мексвіні.

Вона була арештована за опозицію проти тимчасового уряду Ірляндії і почала у вязниці голодівку.

ҐЮЗ КАЖЕ ОХОРОНЯТИ МЕКСИКАНЦІВ

ВАШІНҐТОН, 16. падолиста. — У відповідь на зазив мексиканських горожан з пограничного пояса в стейті Тексас, просячих американський уряд о охорону проти загрожуючих їх житте та майно Американців, секретар стейту Ґюз сейчас вислав телеграфічний приказ до ґубернатора стейту Тексаса охороняти Мексиканців за всяку ціну.

Рівночасно Ґюз казав вислати до мексиканського президента Обреґона телеграму, в якій упевняє його, що його горожани в Злучених Державах дістануть всяку охорону.

В телеграмах Ґюза нічого не говориться про охорону Муринів, хоча рівночасно з Мексиканцями висилали до нього телеграми подібного змісту також тексаські Мурини, котрим білі теж вигрожуються кровавими порахунками.

КАМПАНІЯ ПРОТИ РАКА

ВАШІНҐТОН, 16. падолиста. — У звязку з кампанією проти страшної недуги рака, що має початися на другий тиждень по цілих Злучених Державах, уряд оголошує, що в 34 стейтах Злучених Держав, в котрих ведено відповідну статистику, в 1921. році вмерло на рака 93,000 людий.

Урядове бюро звертає також увагу на зріст смертельности від сеї хороби: в р. 1920. померло від неї о 4,000 людий менче.

СТРІЛЕЦЬКА НЕДІЛЯ В НЮ ЙОРКУ.

В неділю дня 19-го с. м. українська Ліґа Горожан і Ветеранів в Ню Йорку, хотячи справити нашим Стрільцям в Чехословаччині різдвяний вечір, і постановила в сю неділю зробити збірку. Зрана будуть дівчата збирати жертви під церквою і на семій улиці. По службі Божій відправиться в церкві св. Юрія панахида за поляглих Стрільців і там буде збірка.

Пополудни о год. 2.45 відбудуться наради в Укр. Нар. Домі, де буде продовжуватися збірка. Збірка буде також вечером перед представленнєм.

Ліґа відзивається до всіх громад в Америці щоби уладжували подібні збірки також у себе.

КАНАДА МАЄ ВУГЛЯ НА 30 ЛІТ

Оттава. — Др. Чарлес Комсел, заступник міністра майнів і предсідатель спеціяльного комітету урядових вчених, заявив перед кількома днями, що по точних дослідах мінеральоґів Канада має стільки мягкого вугля, що вистарчить на її потреби на трийцять тисяч літ. Він навіть заявив, що запас вугля в Злучених Держав незадовго вичерпає ся і вони будуть купувати канадійське вуглє.

УКЛАД ЦІН В РІЖНИХ КРАЯХ.

Не звичайні колибання цін протягом останніх двох місяців вказують на деяку стабілізацію цін у більшости держав, з виїмком Німеччини, Австрії і Польщі, де ціни постійно і скоро зростають із спеціяльних причин. Останні цифри відносно коштів удержання в цих краях, в порівнаню з цифрами першого чверть року, виказують колибання, що не переступають 5 процент. Теперішний рівень цін, в порівнанню з першим чверть роком, обнизився не так відносно загальних коштів удержання, як радше детальних харчевих артикулів. В деяких державах, як на прим. в, північній Америці рівень цін не змінився. Однак в більшости країв рівень цін понизився значно. Гуртов ціни від початку сього року осталися без змін в Анґлії, Швеції, Канаді та Індіях. Зросли ціни у Франції і Голядії. Цифри відносно. Зединених Держав особливо замітні, бо рівень цін виказує звишкову тенденцію, хотяй загальний рівень, в порівнанню, з передвоєнним станом, є низший, чим у більшости инших країв. Це явище у більшости инших країв. Це явище викликане зростом цін вугля коксу та сирівців.

НОВИЙ АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПОДІЛ УКРАЇНИ.

На останньому зїзді совітів переведено новий адміністративний поділ України. Зменшено число волостей, повітів й ґуберній. Скасовано три новоутворених ґуберній Кремінчуцьку, Миколаївську і Запорізьку. Замісць 200 волостей має бути 600, замісць 192 повітів — 45—50.

ПРОВІНЦІЯ З НАДВИЖКОЮ.

Міністер скарбу в канадійській провінції Квибеку заявив в провінціяльній леґіслятурі, що сього року провінція має надвижку приходів над розходами. Приходи провінції виносять коло 21 та пів міліона долярів, а розходи коло 16 і пів міліона, так що надвижка виносить 5 міліонів долярів.

Сю надвижку пояснять приходами уряду з продажі алькоголічних напитків, котра являється в тій провінції урядовою монополією.

ЗАНЕПАД СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА УКРАЇНІ.

По офіціяльним даним центрального статистичного управлення занепад сільського господарства на Україні досяг кольосальних розмірів. Посівна площа зменшилась так: Миколаївщина — 48 прц., Донеччина 42 прц., Катеринославщина — 32 прц., Одещина — 29 прц., Кременчуччина — 13 прц., Чернигівщина — 6 прц., Київщина 2 прц., Волинь 1 прц., Харківщина без змін, Полтавщина 3 проц. і Поділля 5 прц., Менш цінні культури витісняютьціннійші; можна зазначити збільшення культури ячменю й проса, при значнім зменшеню культури пшениці. Урожай на Україні після покриття потреб самого селянства й продподатку становить 49 міл. пуд.

НА СЛІДА УБИЙНИКІВ ТВЕРДОХЛІБА?

Варшавська „Ржечпосполіта" подає: Львівська поліція є вже на слідах убийникв Твердохлба. Заряджено арештованнє його прибічного секретря Дзіковського (псевд), який недавно прибув з Росії і мав довіре Твердохліба. Є здогади, що Дзіковського намовила боївка до того, щоб він за ним стежив. Арештовано також якогось Зиндру. Зиндра й Дзіковський товаришили Твердохлібови підчас замаху, причім звертає увагу факт, що два міліони пм. і важні документи, які Твердохліб мав при собі, зачинули, хоч обидва арештовані не відступали від нього і привезли його до Львова.

„ПРОДПОДАТОК" НА УКРАЇНІ.

На Україні в цьому році мають зібрати продподатку в середньому по 95 фунтів з десятини. За серпень і вересень було зібрано продподатку 4,-3508.000 пуд. В Миколаївській ґуб. зібрано весь податок цілком, в Катеринославщині 66 п. Дуже погано стоїть справа з перевозом зібраного хліба з-за браку ваґонів. Таксамо являється катастрофічним фінансове становище тих совітських установ, що збирають продподаток: в серпні вони дістали лише 39 прц. тих см. які мали дістати згідно з кошторисом.

УКРАЇНСЬКИЙ РИНОК.

Як доносить „Економічна Жізнь", на лівобережній Україні замічається значна підвишка цін збіжа. Одначе на території одного і того самого повіту ціни жита сильно ріжняться. Поясняється це віддалю залізно-дорожних ліній і взагалі лихою комунікацією. Причиною подорожіння збіжа є також слаба продаж, тому що хлібороби не хотять взагалі продавати. Сильно зародили соняшники, одначе ціни не спадають. Замітна велика продаж яєць, що пояснюється відсутністю гуртових замовлень.

ВИЇЗДЖАЮТЬ З КАНАДИ ДО МЕКСИКА.

Німецькі фармері з дістріктів Квинтон, Кармел і Монстер в Саскачевані виїхали разом з родинами до Мексіко. (В неділю (5. с. м.) переїзджали через Вінніпеґ). Урядники Сіпіярської зелізниці кажуть, що усіх осіб буде коло 100 і шість ваґонів заладованих господарськими і хатними знарядами та худобою.

Кілька тисяч осіб тоїж самої народности виїхало з Канади до Мексика перед місяцем, а ще більше виїде туда відси незадовгий час. Причиною їх виїзду є мабуть се, що уряд не позволяє учити їх дітий в публичних школах їх рідної мови.

КІТКА ВРАТУВАЛА ЛЮДИЙ ВІД ОГНЮ

Монтреал. — Е. Филипс був дуже злий на дітий, що принесли до хати кітку і хотів вже викинути її з хати. На просьбу жінки він згодився щоб кутка перебула одну ніч в хаті. В ночи кітка збудила пана Филипса драпанем по лици. Пробудившись він побачив, що в хаті повно диму. По розглянеюся він найшов, що на першім поверху в світлици горіла канапа. Він огонь погасив і порішив тримати кітку в хаті до її смерти, бо-ж вона вратувала цілу родину від страшної смерти.

АНҐЛІЙСЬКІ КОНСЕРВАТИСТИ ОСЯГНУЛИ ВЕЛИКУ ПОБІДУ ПРИ ВИБОРАХ ДО ПАРЛЯМЕНТУ

ПОБІДА КОНСЕРВАТИВНОГО ПРЕМІЄРА ЕНДРУ БОНАРА ЛО, А НЕВДАЧА БУВШОГО КОАЛІЦІЙНОГО ПРЕМІЄРА ДАВИДА ЛОЙДА ДЖОРДЖА.

ЛОНДОН, 16. падолиста. — Вчерашні вибори до анґлійського парляменту виявили повну побіду консерватистів під проводом премієра Ендру Бонара Ло, а невдачу бувшого премієра Дейвида Лойда Джорджа.

Повне обчисленне голосовання показує такий вислід:

Консерватисти	345	послів
Партія праці (соціялісти)	141	„
Лібeрали (приклонники Есквита)	57	„
Лібeрали (приклонники Лойда Джорджа)	52	„
Інші	10	„

Сей вислід показує, що консерватисти здобули значну більшість. Їм для абсолютної більшости в парляменті треба 308 голосів (на 615 послів), отже мають ще 37 голосів понад абсолютну більшість.

Замітний є також успіх Партії Праці (консервативних анґлійських соціялістів). Вони при теперішніх виборах подвоїли число своїх послів з попереднього парляменту. Кромі того вислали вони до парляменту визначні сили, як звісного соціялістичного ученого Ремсей Мек-Даналда, а також Е. Дж. Гемерда, Петрика Гастинґса, С. Родена Бокстона, Фреда Джовета, Сидні Веба, Филипа Сновдена і Ліса Смита.

Партія Праці осягнула такий значний успіх головно дякуючи підпертю з боку женщин.

На третьому місці є лібeрали з табора Есквита, який поборював Лойда Джоржа за його коаліційного правительства.

Аж на четвертому місці остався Лойд Джордж з недобитими останками своїх приклонників, між якими головно є лібeрали з недавної коаліції.

Покищо консерватисти є панами ситуації в анґлійському парляменті і в цілій державі, але на будуче не знати ще, чи і як вдержиться та стара партія при владі найбільшої імперії у світі.

В парляменті грати-ме визначну ролю Партія Праці, а тимсамим малочисельна група Лойда Джорджа не мати-ме більшого значіння.

Вибрано лише дві посолки: паню Естор і паню Винтинґен.

НОВИЙ НІМЕЦЬКИЙ МІНІСТЕРСЬКИЙ КАБІНЕТ ПІД ПРОВОДОМ ВІЛҐЕЛМА КУНА

БЕРЛІН, 16. падолиста. — Директор корабельної компанії, Вілґелм Куно, приняв предложенне президента німецької републики Фрідріха Еберта і згодився утворити новий міністерський кабінет, не з політиків, а головно з бизнесменів.

ЕВРОПЕЙСЬКІ ДЕРЖАВИ ГРОЗЯТЬ КИТАЄВИ, ЩО ПРОГОЛОСЯТЬ ЙОГО НЕОДВІЧАЛЬНОЮ ДЕРЖАВОЮ

ПЕКІН, столиця Китаю (Чайни), 16. падолиста. — Анґлія, Франція, Італія і Швеція передали китайському правительству ультимат, в якому дали йому тиждень часу на освободженне 10 чужинців, котрих полонили китайські бандити.

Коли китайське правительство сього не вспіє виконати, ні держави проголосять світови, що Китай є неодвічальною державою, в якій панують бандити.

ПЕРЕД БЛИЗКОСХІДНОЮ КОНФЕРЕНЦІЄЮ

ПАРИЖ, 16. падолиста. — Француський премієр Пуанкаре вислав нині тайну відповідь на британську ноту у справі близкосхідної мирової конференції, яку подасть до прилюдного відома щойно в сю суботу.

Пуанкаре вірить, що аліянти порозуміються в суботу перед зачатком мирової ради в Лозанні, яка зачнеться в понеділок, 20. с. м.

На сій конференції аліянти предложать делеґації турецьких націоналістів свої спільні пропозиції.

БОЛЬШЕВИКИ ЗАСУДИЛИ ТЕОРІЮ АЙНШТАЙНА

ПАРИЖ, 15. падолиста. — Тутешний дневник „Еко де Парі" подає депешу з Москви, столиці Московщини, що большевики засудили теорію німецького славного ученого Айнштайна (Жида) про відношенне простору до часу.

По довгому рефераті професора Тімірязева московські „комуністи" рішили, що теорія Айнштайна є буржуазна і контр-революційна і тому засудили її у себе на загибіль.

АМЕРИКАНЦІ ПЕРЕНОСЯТЬ РАТУНКОВУ ПОМІЧ З ЦАРГОРОДА ДО ГРЕЦІЇ

ЦАРҐОРОД (Константинополь), столиця Туреччини, 15. падолиста. — Управа американського Близкосхідного Ратункового Фонду приготовляє перенесенне свого осідку з Царгорода до Греції.

Сю постанову прискорено ізза непевного становища в Царгороді і через те, що Мустафа Кемал паша вигрожується, що наложить високе мито на товари і речі Ратункового Фонду.

Якщо Турки не змінять своєї політики, всі дальші посилки Близькосхідного Фонду на будуче будуть виладовувані тільки в Греціі.

"SVOBODA" (LIBERTY)

FOUNDED 1893.

Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Ситі і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 493 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1888 Montgomery

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

СКЛАДАЙМО ФОНД НЕГАЙНОЇ ДОПОМОГИ!

(Допись).

Посилаю до Місії Галицького Правительства у Вашинґтоні малу але щиру жертву в квоті 25 дол. на Фонд Негайної Допомоги і кличу до всіх краянів з Клівленд, О.:

Нумо браття до діла! Всуньмо руку в кишеню і витягнім хоч по пять долярів та вишлім на оборону рідної землі! Коли не кладемо за Україну ні душі ні тіла як то співаемо в пісні, так положім бодай пять долярів! До роботи браття! Доляри збираймо, у Вашинґтон засилаймо, ляхів з Рідного Краю проганяймо!

П. Яечник, Клівленд, О.

ПРЕЗИДЕНТ ПЕТРУШЕВИЧ ДО ВІЙСКА!

ДО СТАРШИН, ПІДСТАРШИН І СТРІЛЬЦІВ ЗУНР. НА ЕМІҐРАЦІЇ!

В четверті роковини пропамятного дня кожного Українця першого листопада, в роковини віднови нашої державности, пересилаю Вам, останкам нашої геройської Армії ЗУНР., тепер на еміґрації, іменем Уряду ЗУНР. щирий привіт!

В день сей положили Ви власними руками трівкі основи під будову рідної держави і грудьми своїми боронили її опісля довщий час в рядах зорґанізованої Армії перед наступом ворога. Своїми подвигами і пролитою кровю Ваших Товаришів розпочато чотири роки тому новий період історії Українського Народу Галицької Землі, період боротьби за власну державу, боротьби з крісом в руці. А період сей тревае до нині й до нині кипить завзятий бій з польським наїздником по всіх закутинах Рідного Краю. Цілий нарід в геройських змаганнях і під проводом Ваших оставших у краю товаришів проганяе новими способами боротьби з нашої Святої Землі наїзника, що намагається брутально в морі сліз і крови втопити нашу волю.

Вам, битим тугою скитальця останкам славної нашої Армії, судилося тимчасом здалека прислухуватись до згуків бою, який Ви розпочали чотири роки тому. Та може небавком і Вас покличе обовязок скріпити ряди боевиків і заступити втомлених товаришів. Бо боротьба з наїздником, бій на життє і смерть піде дальше, до кінця — до остаточної побіди! Свідомі сього вслухуйтесь у брязкіт зброї і гомін бою, який кипить в Рідному Краю! Свідомі сього готуйтесь і будьте завзяті й сильні духом та вірою в побіду, як у листопаді літ тому чотири!

Відень дня 1. листопада, 1922.

Др. Евген Петрушевич,
Президент Української Національної Ради.

УКРАЇНА НА ВИСТАВЦІ ПОЧТОВИХ МАРОК У БЕРЛІНІ.

Від 15. до 22. жовтня с. р. відбулась у Берліні велика виставка почтових марок. На сій виставці Україна була заступлена чотирма збірками українських почтових марок з рр. 1918 і 1919, Найкрасшу збірку виставив „Український Філателістичний Союз" (Украіне-Філятелістен Бунд) у Берліні, якому признано золоту медаль. Друга збірка українських марок видавця Евгена Вирового одержала срібну медаль. Крім того були ще дві ненагороджені збірки :берлінського торговця марками Альвіна Арнольда і большевицької української торговельної місії. Цікаво, що в большевицькій збірці, яка мала назву „Україна і Південна Росія", українські марки кінчаться на виданнях У. Н. Р. з 1918 і 1919 року, після чого разом з большевицькою окупацією на Україні приходять „ЄДИНІ І НЕДІЛИМІ" ПОЧТОВІ ЗНАКИ СОВЄТСЬКОЇ РОСІЇ. По окремій українській почті слід пропадае до нинішнього дня.

При сій нагоді цікаво буде замітити, що українські почтові марки стрічаються з великим зацікавленнем у фахових кругах збирачів марок, і що вони були предметом окремих дослідів і студій. Річ у тому, що переважна частина українських марок, які були в обороті, се давні російські марки перестемпльовані українським тризубом. Се стемпльованне не відбувалося в одній центральній друкарні, бо на те не було можливости, тільки кождий почтовий округ робив так як се було в даних обставинах можливе. З того вийшла велика ріжнородність вибитих на марках українських стемплів. Деякі марки були перестемпльовані в друкарнях; інші літоґрафічним способом; а богато з них мае тризуби, вибиті ручною печаткою, деколи дуже простою, з ґуми або з дерева. Фахові збирачі занялися студіями того, скільки ріжних форм тризуба приходить на українських марках; які печатки уживалися в поодиноких почтових округах, і поділили всі українські марки на богато окремих типів і підтипів. Деяких типів було в обігу дуже невелика скількість, а деякі, т. зв. унікати, подибуються тільки дуже рідко, одинцем. Відповідно до того, як велика скількість марок даного типу була в обігу, за них платиться більше або меньше. За рідкі типи ціна вже тепер дуже висока.

На великий жаль, на виставці не було почтових марок Західної Української Народньої Республики. Їх перше виданне з 1918. р., а саме австрійські марки перестепльовані написю „У. Н. Р." або „Почта У. Н. Р." е дуже рідкі і мають дуже високу вартість. Меньшу вартість мае виданне марок з 1919. р., а саме австрійські марки з тризубом і чотирма буквами в чотирох рогах марки: З. У. Н. Р.

Для студій українських почтових марок заснувалось у Берліні окреме німецьке Товариство, згаданий висше „Український Філятелістичний Союз", який видае навіть власну часопись „Украіне" про українські маркові справи.

НЕ ЖДІМ! БО БОРОТЬБА В ГАЛИЦЬКІЙ УКРАЇНІ НЕ ЖДЕ! ВСІ УКРАЇНСЬКІ ГРОМАДИ В АМЕРИЦІ НЕХАЙ СЕЙЧАС ЗБЕРУТЬСЯ НА РАДУ І ПРИЄДНАЮТЬСЯ ДО СЕЇ БОРОТЬБИ СВОЄЮ ЖЕРТВОЮ НА ФОНД НЕГАЙНОЇ ДОПОМОГИ РІДНОМУ КРАЄВИ!

ПРОЦЕС ФЕДАКА.

ПРОДОВЖЕННЄ ДРУГОГО ДНЯ РОЗПРАВИ.

(Продовженнє промови обв. С. Федака.

Обв. С. Федак: Українське населеннє є примушене поносити всі економічні тягарі, вимінювати корони на польські марки по низшому курсі. Вкінці свобідні й примусові позички стягано з українських горожан і українських товариств. Назначувано окремі данини на війско, польську армію, на польський скарб. Взагалі істнувала маса ріжних податків і тягарів, але крім тих ніби законних тягарів, бо вони установлені польськими законами, хоч в тих законах все було сказано, що ті податки обовязують тільки на території польських країв, податків було ще маса инших. Війскові контрибуції були накладані масами на села. Впрочім наведу тут голос варшавського часопису. „Ґазета Варшавська" пише, що карні польські експедиції баґнетами й побоями стягають не лишень контрибуції з українських земель, але й забирають з хат, що їм попадає під руки. На декотрі села наложено такі збіжеві контрибуції, які не істнують в західній Галичині на цілі повіти. Так писала польська ґазета з 1920 р. Ті методи не нові, як не нові взагалі ріжні „Проєкти на знищенє Русі". Стремлять вони од того, щоби знищити нас економічно і підтяти наше життя. Тисячі українських службовиків викинено з посад і тим кинено їх самих і їхні родини у крайну нужду. То були факти страшні без якогонебудь поняття права. Не минуло те все й нашого селянства, того корінця нашого добробуту. Проти наших селян видвигали збрую, якій на імя кольонізація. І то за згодою всіх польських кляс і партій. Підчас дебат у соймі над земельною справою один з послів висказався, що **треба як найскорше Східну Галичину скольонізувати, щоби Польща не боялась плебісцитів на тих землях**, або щоби американські і англійські капіталісти не моґли Польщі підносити закидів, що вона неправно землю посідає. Так говорив один посол і ваш поет. З того видно, яку ціль мала мати та земельна реформа, яку ухвалено. У нас инакше. Так говорив польський посол Заморскі в соймі у Варшаві. Рівночасно в Парижі польський премієр Падеревскі, роблячи в 1919 р. заходи, щоби Східну Галичину прилучити до Польщі, як головний арґумент подав то, що Східна Галичина є страшно знищена і що польська влада цей край відбудує. Як порівнати слова премієра Падеревского і слова польського посла до сойму (сконфісковано).

Вистарчить взяти який небудь факт, то під одним зглядом руководиться ніби яким небудь правним приписом, а в другім все що українське звичайно заборонене. На українське населення накладається ріжні тягарі, примушення до примусових публичних робіт, заборонено віча без дозволу старосства, а навіть були спроби потягання Українців до війскової служби. Прошу, щоби не закинув мені хтось що голословно говорю, наведу знова голос з одної інтерпеляції в варшавськім соймі: **„Східна Галичина це пустиня, в якій населення зовсім ограблене, населенню ніхто не помагає піднестися з руїни, яку спричинила війна; навпаки, як війско так і цивільні органи влади його ограбовують. В рядах адміністраційних урядників поширилася страшенна пошесть корупції. Старости і їх комісарі безкарно займаються покутною торговлею і контрабандою. Себто таким діланням, за яке звичайно належиться кара, аж до кари смерти включно. На нужді населення роблять адміністраційні урядники великі маєтки"**. Так говорив в варшавськім соймі посол. Се безпечно і без великих трудів і за се найскорше можна дістати похвалу. Поліційні органи безправно забирають по селах підводи даром до невійскових цілей і були такі випадки, де забрані підводи з населення віддавано цивільним людям і сказано звичайно за те платити.

Обор. др. Ганкевич: Високий Трибунале! В тій хвили випали слова з уст Високоповажаного Пана Предсідника під адресою обвиненого, що він досі говорив тільки про „ржекоме надужиця". Я супроти того вношу, щоби Високий Трибунал був ласкав сконстатувати, що все, що досі говорив обвинувачений Федак не є „ржекоме надужиця", але є сконстатовані факти. А ці жерела це є урядові жерела і не можуть улягати ніякому сумнівови. І тому прошу, щоби Високий Трибунал був ласкав ствердити що то не є „ржекоме надужиця", але є тільки маленька частинка з тих пресумних дуже сумних подій, які відогралися у нашому краю.

Обв. Федак: Я ще раз хочу заявити, що може панів дещо з того що я говорю, обрушує, але я на самім початку заявив, що панове є польськими патріотами і не дивно мені, як дехто з панів ображується. Ще при кінци слідства просив я, щоби з огляду на те, що я з початку слідства був сильно пораженний, що я мав уста зовсім протяті і що ледви міг артикулувати звуки, щоби мені позволив переглянути акти і щоби я доповнив мотиви свого вчинку, котрі я в слідстві подав. Пан суддя сказав мені на це, що я можу усі мотиви, котрі спричинили мій вчинок подати на розправі, і я власне прошу тут вислухати факти, які на мене вплинули. Є це річи тільки такі, котрі я епізодично вихоплюю. Було їх далеко більше, але я тільки деякі зясовую, щоби панове судді, могли зрозуміти, що в мені ділялось і як я судив о тих річах. Хочу згадати іще дещо. Як поступалось з українською школою. **Українське шкільництво українських учителів придушено на протязі 4 літ.** Вистарчить порівнати стан української народньої школи зі станом польських шкіл, а вийде дуже сумний образ. На 160 клясових шкіл є тільки одна українська у Львові і то в найгіршім будинку. Той будинок є так негіґієнічний, що коли підчас війни будинок польської школи був занятий, на якийсь час війском, і діти з польської школи мусіли міститися в будинку української школи то в мійській Раді підносилися голоси, що це поміщення є не відповідне для молодижи зі зглядів ґігієнічних. А українська школа там є і ніхто на це не зверне уваги.

Обор. Старосольський: Тут може бути відчитаний документ. Потім всім ви Панове щойно скажете, чи твердження є правдиві, чи ні. І так само в тім моменті, коли обв. покликується на стан, скажім шкільництва, не наводячи навіть дат, бо я не чув від нього, щоби це було шкільництво в 1922 р. в часі по доконанню ним атентату. Я гадаю, ро п. Предсідатель не має права в тім моменті твердити, що обжалований подає факти, які відносяться до часу перед атентатом, що вони не склалися на цей цікавий комплет страшних подій, які ділали на обвинуваченого, які ставали невідлучні від самого вчинку, мотиви цего вчинку. Очевидно п. Прокуратор має право казати, що ті дати неправдиві, що стан шкільництва є тепер злий, але він був ідальний в 1920 р., це є право Прокуратора. Та право обжалованого є твердити без ніякої психольоґічної депресії, чимнебудь викликаної. Така депресія мусить бути тут ухилена від него. Він має право, він мусить казати те, що йому здається, що на нього впливало. Може він помиляється, може те все неправда, цеж щойно розправа покаже. Але розправа, щоби обєктивно могла сказати, також і обвинуваченний мусить мати право говорити те, що він вірив те, що бодай субєктивно, я гадаю, і обєктивно становило мотиви його вчинку.

Обв. Федак: Се що я говорив про українське шкільництво в роках давніщих, тепер зовсім не змінилося. Противно. **Власне в теперішніх часах української школи перемінюється на польські. До того часу це сталось майже з 600 школами.** Але що це шкільництво представлялося давніще погано, то найкраще про це висказався польський соціялістичний посол Дашиньскі на зїзді соціялістичнім в Берні Моравськім ще за Австрії. Він говорив, що 3 і пів міліона в Східній Галичині удержують цілу польську культуру в тім краю, бо Поляки мають два університети на цілу Галичину, а Українці ні одного. Поляки мають 35 ґімназій, Українці 5. То було ще за Австрії, де було панування Поляків, котрі тут сьогодня панують. Українцям зачинено вступ до вищої школи. Перед війною знова університет був утраквістичний.

Будинок Сойму віддано під університет, але рівночасно більшу часть убікацій ужито на поміщення для професорів. При тому всему ще впроваджено нову назву **„малопольска"**. Не знаю чому це так. Бо навіть в польській історії є назва: воєвудство руське, земя руська, земя червенська, які мали вказувати на те, що цей край дійсно малопольський. Тут здається руководились старим російським приписом, яким названоУкраїну „Малороссіею". І так куди я не глянув, на що не подивився, всюди я бачив страшне положення нашого населення. В р. 1848, коли ґен. Гамерстейн бомбардував Львів, писав львівський кореспондент до видаваного в Парижі часопису „Демократа Польскі" тими словами: „В цалей Ґаліції запановал повшехни стан розбоюф". Так писав польський кореспондент. Українському селянинови відбирається одинокий варстат його праці, землю. Та забороняється йому орґанізуватися в просвітній орґанізації. Забороняється провадження курсів для анальфабетів. Взагалі цей селянин виносить страшні тягарі, але стрічає тільки погорду у всіх урядових чинників. Українським робітникам забороняється орґанізуватися у професійні орґанізації, забороняється їх пресу, але найгірше гнобиться українську інтеліґенцію. Масами службовиків було повидалюваних. Опісля жадано від них присяги на вірність польської держави. Українські приватні економічні товариства спинювано на кождім кроці, щоби вони не могли обявляти в чім иншім свою діяльність і заняти ту верству інтеліґенції. Взагалі здавалося, що польське правительство стремить тільки до того, щоби український народ спровадити до тої етноґрафічної маси і використовувати її так, як за панщизняних часів. По польськім повстанню 1863 р. писав польський історик в той спосіб, про російське правительство.

Я мав би вертати в тій хвилі, коли тут панує боротьба. Але я вмовляв в себе, що тут все вспокоїться, що покінчивши технічні студії, верну в рідні сторони мого народу. Я все таки робив приготовання до відїзду. Мій паспорт був висланий до німецького консуляту і мав незадовго прийти. Я говорив всім товаришам, що відїзджаю до Берліна на техніку. Дня 23. вересня 1921 р. раптом зайшов я до Товариства „Академічної Громади", то було в пятницю. Я здивувався. При вході мене леґітимують. Я бачу знакомі лиця польських аґентів. Що тут діється? **Шукають за тайним Українським Університетом.** І хто? Польська поліція паньствова. Тих Поляків, які тому 4 роки вирвалися з царської неволі. Я знаю, що в культурних державах Заходу професори університету вважають своїм обовязком спішити між простий народ, між робітників, селян, міщан, з світлом науки. Я знаю, що вони провадять вечірні курси на Університеті, що маючі кляси тих країв дають великі датки на будування таких шкіл. Здобутки науки і штуки є такі цінности, яких не важиться нарушити ніхто, навіть найстрашнійщий наїздник, не поважиться перервати культурно-просвітну працю цього народу, над яким заволодів. Знаю це навіть з часів світової війни, бо навіть така строга окупаційна влада, як німецька не лиш що не спинювала розвою польської школи у Королівстві Польськім, але навіть подала помічну руку до основання польського Університету у Варшаві.

А вже чейже дуже великою толеранцією руководився український Уряд з часів Центральної Ради у Київі, де Полякам Київа, які творять ледви 3 процент тамошнього населення, не лиш що дозволено на відчинення університетських курсів, але їх спомагав фінансово. А що тут діється?

Мав я на памяти, що це якраз дотичить тих найбідніщих синів того простого народу, котрий власними силами стремить до науки. Ніхто не обізвався, ані один голос. Це були якраз річи, котрі долили останню каплю до мого вчинку. Часописи принесли звістку, що дня 25. IX. 1921 р. у Львові відбудеться велике торжество, будуть відчинені „Тарґі Всходне", на яких мається доказати, що Польща несе культуру на Сході. Мається відбути відслоненція польського орла на старій вежі города князя Льва. На торжества приїздить начальник польської держави, приїздять представники польського правительства, польського сойму, заграничні місії, купці. Здавалося, що все діється так, якби воно дійсно ділялося у всіх культурних державах, **якби тут не було 4 міліонового народу, котрий є позбавлений всіх своїх прав**, так, як би ніхто не знав о тім, що тут діється. Я застановлявся над тим, як тут поступити, що зробити, щоби мене почули не тільки ті, котрі тут сидять, і котрі нас гноблять, але і ті инші, котрі інакше дивляться на ту справу. Говорити не можна, бо все одно уста замкнуть. Зрештою з ким говорити. **На протягу 600 літ Польща не додержала ані одної угоди з Українцями.** Не хочу повторяти цілої історії, але знаю, що перше заняття Галичини, котре відбулось за панування Казимира Великого 1340 р. — тоді то польський король Казимир Великий заприсягнув галицьким боярам, що захоює всі права, обичаї народу. Але вже по кількох місяцях, та умова сталась невигідною і польський король звернувся до Папи римського о диспензу від тої присяги і розуміється її одержав. Так зачалась історії в Галичині.

О год. 8-ій вийшов я з дому. Дома сказав я, що йду до слови. З двірця пішов на „Тарґі Всходне". Всюди стежив я за відповідною нагодою. Цілий день страшні сумніви підносились в мені. Дома ждав мій батько. Я мав виїздити вечером. Я знав о тім, що там десь чекають на мене. Для мене це перспектива дуже приемна. **Я міг виїхати, вчитися, але знова ставали мені перед очима мої товариші, котрим не можна було вчитися.** Вечером, коли я стояв під ратушем, я пробував дістатися в перші ряди, щоби поступити після свого наміру. По год. 8-ій зчинився рух. Авта зачали туркотіти, тоді мене випхано в останні ряди. Я бачив, як достойники всідали в авта. Я вагався, чи я можу поступити так. Чи це не є божевільний вчинок. Але в тій хвилі донеслись до мого уха звуки Марселези. Музика грала. Чи то не для мене грали? Чи я не міг заспівати собі словами цеї пісні?

Я в тій хвилі побачив всіх моїх товаришів, всі переживання мої, ціле моє теперішне життя, я вже не дивився на те, що я роблю. Я не бачив нічого, я бачив тільки перед собою того воєводу, якого я вважав за причину мого вчинку. І так наступив мій чин. Акт обжалования представляє мій вчинок, в той спосіб, що я не можу його абсолютно пізнати. **Мені кажеться заколотити співжиття народів. А якеж це співжиття?**

Вже на протязі тих трох днів, які остали до неділі, я щераз здавав собі з того справу, що мушу щось зробити. А тут якраз трапилась така нагода, де приїздять до Львова люде, котрі не є заінтересовані в тих боротьбах і котрі моглиб мене зрозуміти. Ще раз мушу зазначити, що акт обжалування конче хоче в мене вперти, що я хотів спричинити небезпеку для начальника держави, Йосифа Пілсудского. Мушу заявити, що Йосиф Пілсудський для мене представляє не начальника держави, він представляє для мене символ визвольної боротьби польського народу і як такого я мушу шанувати. Кождий чоловік мусить його шанувати. **А воєвода Ґрабовский, котрий тут провадить якраз цілу адміністрацію, є відвічальним за ті вчинки, які тут панують.** Він є реґентом окупаційної влади і проти такого я звертався. Акт обжаловання не тільки закидає мені, але ще потягає цілий закид шовіністичних видумок, опертих на зізнаннях. Ті зізнання є так недорічні, що хто їх тільки перечитає, то мусить прийти до переконання, що вони невірні. Але я не буду виказувати тих нонсенсів, я оставлю це оборонцям. Зверну тільки увагу на деякі факти, про котрі акт обжаловання твердить, що я їх потвердив. Після зізнань Штика я мав на три дні перед відїздом купленний білет до Варшави. Я купив його на припорученя батька.

Предсідатель: My juz przestaniemy na dzisiaj. Do szczegolow przyjdziemy jutro o 9-tej rano.

ТРЕТІЙ ДЕНЬ РОЗПРАВИ.

Розправа починається о год. 9.30 м.

Перший забирає голос обор. **д-р. М. Ґлушкевич:** Світлий Трибунале! В тій хвилі довідався я, що вже **другий з ряду оборонець д-р Савчак Богдан зістав арештований.** Смію запитати, чи це виарештовування одного члена оборони за другим робить враження певної системи?

Предсідник заявляє, що судівництво не має нічого спільного з поліцією, яка доконує арештовань.

Прокуратор заявляє, що увага п. оборонця обиджує польське судівництво, як небудь воно зроблено дуже зручно і інтеліґентно, тому просить запротоколувати, що оборона імпутує судови систему проти безпеченства волі оборони.

Предсідник дає голос обв. **С. Федакови,** який говорить:

Хочу звернути увагу на деякі місця акту обжаловання, які закидують мені ложні зізнання. Перші мої зізнання були складані в стані горячки, яка наступила внаслідок побитя поліцією на місці вчинку. Акт обжаловання закидує мені крім того цілий ряд злочинів, засягнених з фантастичних зізнань Штика. Кажеться прим., що я вже на три дні перед атентатом мав білет куплений до Варшави. Тимчасом я купив його щойно в суботу і тільки до Кракова. Таксамо мій пашпорт не мав німецького віза, як це твердить акт обжаловання. Щож до авта, яким я мав ніби тікати, то я старався о авто в пятницю і в суботу для того, щоби здати іспит з шоферства, якого я довший час вчився.

Предс.: Чи Паліїв і Чиж був підчас атентату.

Федак: Ні. Протягом цілого слідства хотіли в мене вперти, що коло мене стояв якийсь „технік" в білій шапці і „майор" польського війска і що це були мої спільники — Чиж і Матчак.

Предс.: Так зізнав Штик.

Федак: Зізнання Штика такі фантастичні, що я не бачу потреби реаґувати на них.

Предс.: Ви-ж казали вчора, що ваш плян атентату був самостійний. Чи на якомусь засіданню була мова про атентат, чи ні? Чи ви радилися з ким?

Федак: Я був членом тайної військової орґанізації; на засіданню моєї пятки я ставив питання, чи тепер не прийшов час на якусь живіщу акцію в роді атентатів. Мені сказали, що це ще за вчасно. Впрочім тоді по селах, крутилося безліч польських провокаторів, які мали завданням спровокувати якісь рухи, щоби відтак опреділити се як „більшевизм".

Предс.: Чи ви питали своїх товаришів про їх думку щодо атентату?

Обв. Федак: Я говорив загально про якусь акцію, а не про атентат індивідуально.

Предс.: Назвиска осіб, з якими ви говорили про атентат, ви мені не подаєте? А чи то були старші особи?

Федак: Були поміж ними і старші.

Предс.: Чи інкрімінованого дня Ви бачилися зі Штиком?

Федак: Ні. Зізнання Штика є неправдиві, фантастичні.

Предс.: Чи ви пробували револьвер?

Федак: Так.

Предс.: Відки ви його взяли.

Федак: То був мій револьвер з армії.

Предс.: Штик зізнав, що ви той револьвер одержали від полковника Секрета в суботу.

Федак: То неправда.

Предс.: Чи ви належали до Кума?

Федак: Я до Кума не належав. В студентському життю участи не брав. Займався більше спортом. Кум був орґаном української студентської молоді і вважався найвищим студентським орґаном.

Предс.: Яке відношення було „Кума" до „Волі"?

Федак: Ніяке. „Воля" повстала 1920 р. підчас наступу большевиків. Ціль була — звернутися проти большевиків, колиб вони заняли Східну Галичину. Коли большевиків відперто, ці організації звернулися проти теперішного окупанта.

Обор. д-р Ганкевич просить

відчитати з протоколу усг., що сказано про „Кума" і про „Волю".

Предс. індаґує обвинуваченого далі щодо організаційної системи та наконечної мети „Волі".

Федак стверджує, що „Воля" мала бути завязком української армії на випадок, колиб „антанта" визнала незалежність Східної Галичини, а польські військові організації заініціювали би імпрезу в роді „повстання", або „бунту" ґен. Желіґовского. Про останнє мала „Воля" як найточнійші звідомлення.

Предс. старається ствердити, що між зізнаннями обвинуваченого перед поліційним урядом і зізнаннями, зложеними перед слідчим суддею Анґельским заходить наглядна ріжниця щодо подробиць.

Обвин. Федак заявляє, що так перед поліцією, як і перед судом складав однозвучні зізнання, але система їх протоколування основно ріжниться. Коли на поліції старалися в обвинуваченого вмотити богато фантастичних видумок і після того фантастичного заложення списували протоколи, то в суді протоколовано тільки те, що обвинувачений свідомо і спокійно зізнавав.

Предс.: Чому ви, будучи членом „Волі" виконали атентат без приказу „Нач. Колеґії"?

Обв. Федак: Я був в такому настрою, що колиб Нач. Колеґія мені це навіть заборонила, я всетаки виконав би атентат.

Предсідатель і протоколянт прочитують з актів матеріяли, які стоять у звязку з організацією „Воля".

Д-р Ганкевич просить о відчитання того місця, де поручник Федак зізнає, що в поліції впирали в нього, що підчас атентату були біля нього Чиж і Матчак.

Обор. д-р Евин протестує проти того, щоби протокол списувано в польській мові, що суперечить законови. Протокол мусить бути найвірнійшою відбиткою зізнань обвинувачених, аж до нюансів, які рішать про становище трибуналу і судів присяглих. Жадає зарядження трибуналу, щоб протокол від початку аж до кінця розправи був списуваний в українській мові.

Трибунал удається на нараду. Повернувши з наради предсідник заявляє, що трибунал відмовляє сторонам права інґеренції що до способу ведення розправи і над внесенням оборони переходить до денного порядку.

Обор. д-р Евин відчитуючи дотичні закони австрійського кодексу просить о 5 мінутову павзу в цили нарадження оборони що до становища в справі ухвали трибуналу.

Заява оборони: В імени цілої оборони заявляє д-р Евин, що оборона рішила звернутись з жалобою до апеляційного суду на поступовання трибуналу. В слід за тим відбувається індаґація суддів присяжних, прокуратора і оборони. На всі питання відповідає; обв. Федак спокійно і річево. Подрібне звідомлення його зізнань подамо на другий раз.

О год. 2. з пол. відложено розправу до 9. год. ранку слідуючого дня.

БРІДЖПОРТ ІДЕАЛЬНЕ МІСТО

НАУКОВІ КОРИСТИ. ЗАБАВИ І ТАНЦІ. ТОВАРИСЬКЕ ЖИТТЯ. ЦЕРКВИ І ТОВАРИСТВА НОВИХ АМЕРИКАНЦІВ.

Від нашого кореспондента.

Бріджпорт, 16 падолиста.

Місто Бріджпорт кладе велику вагу на відповідну освіту для своїх хлопців і дівчат і для сеї цили удержує похвали гідну систему нисших і висших шкіл. В додатку є в Бріджпорт відділ „Вільної Стейтової Школи Ремесла", незрівнана спосібність для молодих мущин і женщин, котрі хотять бути вишколеними робітниками в котрих небудь з многих технічних відділів.

Є тут також богато приватних платничих шкіл, релігійних і не-релігійних, декотрі з них чисто релігійні і народного характеру.

Недавно Рада міста відголосувала $1,250,000.00 на будову нових висших шкіл.

Тут є також добра система вечірних шкіл для чужинців, де учать їх говорити плавно по англійськи і поширюють їх знання. Сі безплатні курси заключають читанне, писанне, рахунки, ґімнастику, ґеоґрафію і історію.

Місто має центральну публичну бібліотеку з кількома місцевими відділами для більшої вигоди тих, що мешкають в ріжних секціях.

Бріджпортчане дуже люблять музику, а Бріджпортське Красномовне Товариство (співацьке товариство), до котрого вступають всі інтересуючіся музикою, бідні чи богаті, дає річно два концерти, в котрім бере участь триста пятьдесять голосів. Товариством проводить Percy Grainger, славний музик.

Тут есть також богато нагоди для розривки в Бріджпорт. Місто має двайцять чотири театри, з яких девятьнайцять показує рухомі образи; два реґулярні представлення і музичні комедії, а три водевілі.

Танці становлять одну з найбільше популярних розривок фабричних робітників в Бріджопрт підчас всіх сезонів в році. В літі танцює публика в павільонах на Milford, Lordship і Fairfield виспах, а особливо на Pleasure Beach, виспа в Бріджопртськім заливі приманює велике число танцюристів. Підчас решти року є тут богато публичних пів-публичних і приватних танців, які відбуваються в галях для сеї цили. Quilty's є найбільше популярна публична галя де танці відбуваються реґулярно.

Українці, Поляки, Угорщане, Чехословаки, Югославі, Румуни і инші народности мають свої власні школи, церкви, запомогові товариства, драматичні і співацькі кружки та Соколовні. Є тут досить товариського життя і лучности межи їх ґрупами. Їх галі уживають чужі ґрупи та чужі раси поза їх власну. Приміром Товариство Ракочого, запомогова орґанізація в Ню Енґленд для Мадярів, має свій головний осідок в Бріджпорт. Число членів є 8,000 з маєтком $125.000. Вона має свою власну галю, досить великий будинок, дім мешкальний і дві лоти землі. Галю уживається на всякі забави — як танці, прийоми і гри ріжними народностями.

Недавно около 150 Поляків злучилось і заложили корпорацію, вплачуючи по $25.00 за уділ, щоб заложити склеп з меблями на Іст Сайд, де ціни моглиби бути приступні для їх людий. В тім році ґрупа молодих людий злучилась і заложили склеп обувя з тими самими ціллями,

Позаяк Поляки жадні набувати землю і доми та осідатися в Америці, і позаяк після твердження, вони не могли прийти до умови з банками щоби позичити грошей на закупно реальностий, вони і Словаки зорґанізувалися в товариство і мають внедовзі зорґанізувати свій власний банк. Результат сего пляну, вони думають, улекшити для робітників позички грошеві на реальности.

Се суть звичайні ілюстрації сильної єдности яка є між тими новими Американцями. Їх товариське житте є досить живе і приємне; фактично, вони виглядають дуже щасливі, вдоволені з роботи в Бріджпорт і тішаться своїм положенням.

Відносини між хлібодавцем а робітником в Бріджпорт є вдоволяючі. Хлібодавці розуміють, що потребують робітників і шанують їх співробітництво для добробуту міста. З другої сторони робітники як також робітниці, розуміють, що місто дає їм незвичайні спромоги в праці як також в розривці і науці.

З ДНЯ.

Хто хвалить большевиків?

Большевики з Ню Йорку і півбольшевики зі Скрентону нераз підносять се, що богато капіталістів хвалить большевиків. Їх дивує, що капіталіст, переїхавши Росію і вернувшись домів, хвалить собі большевиків, їх „уряд" і їх „порядки" і „реформи", а соціялісти або всякі поступовці, котрі їздили в Росію, не можуть здобутись на похвалу, а тільки на догану.

Отсе пишуть — кажуть большевики і півбольшевики — розумні, практичні, бизнесові люди, а не крикуни, шовіністи, і контр-революціонери. До контр-революціонерів зачисляють, вони теж „Свободу" і їй теж від часу до пори причіплять латку за те, що не вірить розумним бизнесменам, але авантурничим аґітаторам.

Але для розумного чоловіка відгадка усієї сеї загадки розвязана.

Чому бизнесмени і капіталісти хвалять большевиків?

Тому, бо то на їх млин!

Большевики вже тепер їм віддають копальні нафти, угля, зеліза, родючу пшеничну землю, ліси, води, цукроварні, фабрики, зелізниці, навіть приватні доми по містах. Дають на 99 літ, дають на 20 літ, в кождому разі на довше ніж большевизм може потягнути.

Все те, що вони обіцяли російським робітникам, віддають тепер заграничним капіталістам. І якже капіталістам не хвалити їх?

Де у світі капіталісти можуть так з легкої руки забрати добра народу як в Росії? В жадній **буржуазній** державі се неможливе! Всюди капіталісти мусять уживати капіталу, аби посісти те, що в Росії дістають при помочі большевизму, що спочиває в руках таки самих большевицьких комісарів.

Міг би дехто сказати: Ну, так, але як большевики впадуть, так все те, що вони віддали капіталістам, буде віддане назад народови, бо всі їх „укази" будуть скасовані й уневажнені.

Се можливо, що будуть уневажнені всі большевицькі укази і роздачі народнього добра, **але всетаки заграничний капіталіст і тоді вже з Росії і з України не уступиться.** Він там розсядеться і розґаздується, а зрештою большевики так знищили і виссали край і нарід, що таки чужий капіталіст мусить дати капітал, аби піднести край економічно, в першій мірі для свого бизнесу.

Отже чому-б не мали заграничні капіталісти і бизнесмени хвалити большевицької Росії? Вони таксамо хвалили би кождий чужий край, якби слідом глупої московської большевії перевів у себе самознищенне. **Тоді культурний край заміняється в дику кольонію** і заграничний капіталіст не потребує їхати за земними скарбами до дикої Африки, бо має її в богатій Европі.

Американські капіталісти не тільки тішаться наприклад такими „порядками" як в Росії, у сусідньому Мексику, але навіть сі „порядки" підтримують і утримують своїм коштом. При таких „порядках" поводи вони заберуть всю нафту і всі другі земні скарби в Мексику у свої руки — **майже цілком даром,** неначе від пана Троцького або від його шваґра пана Каменева.

І чи не хвалити їх большевиків і всієї їх комісарської політики?

Але чому мали-б їх хвалити дійсні соціялісти, що ціле життє працюють для просвічення робітничих мас і зорґанізовання робітничої сили?

Або загалом, чому большевицьких божевільників мали би хвалити якінебудь демократи і загалом якінебудь розумні люди?

Оборона, перед ким?

„УРВісти" доносять, що в комуні, зложеній з канадійських робітників і поселеній в Мигаєві на Україні, умер секретар комуни Романюк. Другий секретар комуни, Николайчук, згадує про померщого так:

„Перед своєю смертю т. Романюк їздив як делеґат до Харкова обороняти інтереси нашої комуни".

На жаль, д. Николайчук не каже виразнійше, перед ким то треба було обороняти інтереси комуни аж в Харкові. Перед Петлюрою? Перед Петрушевичем? Чи таки перед большевиками?

(Канад. Укр. Голос).

Пан Троцький успокоює... надією на... світову революцію.

Пан Троцький недавно тримав свій [illegible] „спіч" про світову революцію. Каже, треба витримати ще до... світової революції.

В тому „спічу" нічого нового. Він вже обіцює робітникам в Росії світову революцію від 5 літ. Вже навіть назначував час і реченець вибуху світової революції. Навіть поломані телеґрафічні стовпи в Москві разом з паном Троцьким вижидали в означений день на телеґрами про „світову революцію" Троцького.

Але не діждались. Троцький своїм звичаєм, щоправда глупим, обманув людий своїм пророцтвом. Не раз і не два, але більше сотки разів. А тепер далі туманить і бреше, тільки заповідає, що се вже останній раз.

А тимчасом **не світова революція виростає але світова реакція.**

В Італії яко прямий і безпосередній відрух проти большевизму повстав крайно реакційний **фашізм,** який навіть способи боротьби переняв від большевиків.

Тепер сей реакційний рух шириться по цілому світі, по усій Европі і поза її межами.

Отже й є світова революція, але революція крайно реакційна, назадницька, ворожа поступови і вільности, — революція буржуазії проти зорґанізованої боротьби робітничих мас.

Большевизм через свою крайність, доведену до глупоти, і через свій терор, створив рух реакційний, фашізм, який, коли пошириться, заверне світ у середновічні переживання.

А все те заслуга большевизму і плід большевизму.

МІЖНАРОДНИЙ ДІМ РОЗРИВКИ І ВЕСЕЛОСТИ, ГІПОДРОМ, НАЙБІЛЬШЕ ВИДОВИЩЕ В СВІТІ, МІСЦЕ ЗІБРАННЯ ДЛЯ ВСІХ НАРОДІВ.

Місто Ню Йорк є нині найбільшим містом в світі. Народи і раси цілого світа зробили це місто центром і збірною точкою вселенної. Наше місто можна порівнати до малого глобу, на якім народи зі всіх частий світа спокійно жиють разом, працюють разом і роблять разом зусилля, щоби цей славний край зробити можливо як найвартнійшим місцем в світі для життя. Ню Йорк є космополітичний і дійсно міжнародний. Українське населення та всі прочі національности є якраз тими, що перетворил Ню Йорк в чудове місто.

Великість міста проявляється в театральних підприємствах, наукових інституціях і місцях розривки та відпочинку. Розривка і відпочинок це додаток до життя. Розвеселення ломить одностайність щоденної журби. Воно додає вам більшої охоти і ви глядите на життя більш весело. Тільки представте собі в місті Ню Йорку є 1,5[illegible] театрів, кожда ґрупа театрів відповідає однак тільки певнійклясі суспільности. Деякі відповідають виключно Американцям з уродження, інші знов таким що тут народилися. В деяких театрах може поміститися тільки 200 до 300 людей, а в деяких і по кілька тисяч. Зпоміж всіх сих театрів в нашім великім місті є тільки один дійсно міжнародний і всім відповідний. Тут є тільки один театр, який має найбільшу популярність і є улюблений міліонами людей. Він одинокий, який дає найбільше розривки і найбільший в світі щодо величини. Зовсім природно що в Ню Йорку є також богато інших добрих місць для розривки, але Гіподром є одиноким свого роду. Мова, якою промовляє 1000 людей на сцені, є зрозуміла для кождого. Це мова музики. Без огляду на це якою мовою ви говорите, чи ви розумієте по англійськи, чи ні, ви все будете розуміти і тішитися грою в Гіподромі. Тепер грають „Лучші Часи" (Бетер Тайс). Представлення займає ваше ухо своєю музикою, а ваші очи найбільшим чудовим видовищем колинебудь граним в Гіподромі. Візьміть десять великих представлень, зложіть їх всіх разом а дістанете „Лучші Часи". Іншими словами: десять представлень в однім. Властива назва для Гіподрому булаби „З фонтана сміху". Сміх, радість і веселість бють з представлення „Лучші Часи" та оживляють серця міліонів, даючи їм змогу забути всі журби щоденног життя. Тут нема ріжниці, хто богатий а убогий, всі разом сміються, всі разом дішаться. Щоби побачити як крук грає в галку, як коні гуляють вальца або як слоні танцюють польки, за це варата дати хочби гроші цілого світа. Представлення „Лучші Часи" в Гіподромі є комбінацією опери, цирку і оперетки. Подумайте тільки на хвилю: 1000 акторів і акторок з Франції, Еспанії, Німеччини, Росії, Італії, Скандинавії, Китаю, Чехо-Словаччини, Австрії і з богато інших країв світа, є зібраних на сцені, щоби грати, танцювати, співати і вас розвеселювати.

Воно можливо є трудним собі усе представити, але дуже легко побачити. Всі собвеї є елевейтри та кари ведуть до Гіподрому, який находиться при 6-тій Евені і 43-тій улици. Гіподром числить 5.647 постійних місць. Поверх два і пів міліона людей бачить представлення в Гіподромі підчас одного сезону. Статистика виказує, що люде, аби побачити Гіподром, приїзджають з 37 стейтів і 15 країв протягом року.

Продавці тикетів мають у своїм посіданню кождого часу підчас сезону 570.000 тікетів в полицях тікетової каси.

Це є діло розривки, щастя і сміху. Тут все є 1000 добрих місць по 25 центів пополудни, а 1000 добрих місць по 50 центів вечером. Ніхто не повинен пропустити нагоди щоби не побачити „Лучші Часи" в Гіподромі.

КИДАЮ СЛОВА.

Відбився я від вас і ви мене забули.

А життя наложило ярмо на карк і казало орати.

Орю.

Кладуться скиби чорні та глибокі, довгі... предовгі. А під цими скибами мої сили, моя молодість, моє всьо.

Так день за днем.

І тільки в тиху ніч, як місто вснє і як клопоти задрімають, відчиняю вікно та дивлюся на схід.

Дивлюся і слухаю.

Та око моє паде в пітьму просторів, а думка кане в сутолоку подій.

Так минають години, поки око не пічне в пітьмі читати, а думка до заколоту не звикне.

Тоді чую якийсь гамір великий, якийсь далекий шум і рев, наче повінь іде...

Бийте в дзвін, бийте в дзвін на трівогу, щоб збудився малий і великий, щоб до праці метнувся усякий, щоб не було на ратунок пізно, — бийте в дзвін, бийте в дзвін, на трівогу.

Гать будуйте кріпку і високу, щоб нас море грізне не залляло, щоби ми у багні не застрягли, та щоб внуки дідів не проклялн, що не вміли краю боронити; — гать будуйте кріпку і високу!..

Чую гам, і шум і рев скажений.

І я на тую гать кидаю свою пайку, дрібні слова.

„Буває слово від діла важкіше, буває діло доброго слова не варте".

Кидаю пайку на гать, най кріпиться, най росте високо!

А кидаючи, не знаю, де впадуть і де ляжуть ці слова, що кину.

Чи як камінь на споді, в основі, як те вапно, що спонє каміння, чи як земля, що греблю накриває?

Хоч не знаю — кидаю з-далека,

Бо може від цих слів, як від каміння: відібеться яка ворожа филя ї покотиться назад у море з шумом?...

Може, як вапно мур скріпляє, так вони скріплятимуть каміння, що лежить в основах, гень, на споді...

А може на них, як на землі, верх греблі, виросте трава, зацвітуть квіти і вкорініться тіниста липа, або висока, вистрілить тополя...

І може колись, у тіні цеї липи, гратимуться безтурботні діти, як ті легкі хмарки на блакиті.

Або колись, (коли, хто може знати?), на струнку тополю гляне хлопець умний, або дівчина вродлива коло його, і гадки їх полинуть високо, наче віти отсеї тополі...

А з-далека шумітиме море, в береги скалисті вперте, переможене, приборкане, безпечне.

Гать будуйте! — кріпку і високу!

Богдан Лепкий.

Краків 1910.

(Друковано 1. І. 1911 в Чернівцях, у збірці „Кидаю слова").

НА ФОНД ФЕДАКА.

(Через „Свободу").

Н. Марія Ольшанська з Cleveland, Ohio прислала $3.00

Попередно оголошено $74.00

РАЗОМ $77.00

РУХ У ВІДДІЛАХ У. Н. СОЮЗА.

СЕНТРАЛІЯ, ПА. Бр. св. Михаїла, від. 90 повідомляє, що надзвичайний мітинг відбудеться в неділю, 19. листопада, в церковній гали сейчас по Службі Божій. Кождий член повинен явитися на тім мітингу. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол. — М. Дудун, предс.; І. Чепа, секр.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ

Вячеслав Будзиновський.

ПЕРЕВЕРТНІ.

Оповіданне з середини 16-сотих років.

(Докінчене).

(24)

— Раптом у нас опинилися великі скарби. Скарби придбані ріжними панами, не конче правдою. Я погадав собі, що не дуже согрішить той, що до них простягне руку. На добавок я не сумнівався, що замок возьмуть козаки, як взяли неодин сильнійший ніж наш, і башту випорожнять. Бачучи, що мала пайка тих скарбів вистане, щоби спасти наші діти, я частину відклав і спрятав. По війні, думав я, видобуду, поплачу довги і лишу дітям їх дідизну. На нещасте я попав у татарські лика і пішов на турецьку галеру, на котрій майже до нині мучився прикований до лавки і весла. Бог поміг мені втечи. По дорозі сюди я попав на слід Стаха. Тепер я прийшов сюди, щоби випорпати скарб і зробити се, що загадав був, ховаючи його. Але, коли я дізнався, що ти віддалася, я мусів змінити плян. Я гадав втечи зі скарбами, з тобою і з дітьми аж за Дніпро. Стаха викупив би і взяв би до нас. На наше нещасте служба підглянула мою роботу. На добавок їй мабуть приснилося, що я вже раз був тут як ватажок опришків. Обсадили замок і полюють на мене... Чи ти слухаєш?... Чуєш, що я говорю? Чого такими страшними очима глядиш на мене?

— Щож ти нещасний думаєш тепер робити?

— Насамперед мушу втечи отсим льохом...

— Не втечеш, він замурований.

— Замурований? Хто зробив се, на що?

— Знаєш, що в моїм роді вже двічи було так, що муж пропав. Жінка гадала, що вмер, чи погиб, отже віддалася вдруге. Їх перші мужі дібралися до них сим льохом. Від коли я віддалася за Девятницького... я не сумнівалася, що ти погиб... мене морочили і мучили страшні сни. Мені все снилося, що ти лізеш до мене сим льохом. А все такий страшний... З червоними очима, з клеваками як у дика. Раз, коли Девятницького не було дома, я казала замурувати льох низше комори.

— То бодай в тій коморі скриюся на якийсь час, коли би хто прийшов до тебе. Завтра ті пси, що розшибаються за мною, будуть гадати, що я втік і вже за десятою горою. Тоді вилізу і піду по скарби. Буду дожидати тебе і дітий десь в лісі. Діти, я чув, мають вернути десь завтра, позавтра. Девятницького ще не буде. Тоді скажеш запрячи коні і виїдеш з дітьми без візника. Службі скажеш, що ти тілько так, погуляти. Десь в лісі присядуся і поїдемо всі...

Вона заломила руки.

— Не можу!

— Не для мене. Для дітий зроби се!

— Для дітий Боже! Для дітий я віддалася вдруге. Для дітий я зробила би і се, що кажеш. Але... Я і з ним буду мати дитину...

Несподівано надїхали оба сини. Здивувалися, що при баштовім мості стоїть сторожа. Вартовий розказав їм все. Хлопці були жваві, лицарського духа, отже й їм забаглося взяти участь в погони. Але насамперед хотіли побачити маму. Пустилися до замку. Старший побіг наперед. З комнати слуги вихилила голову його дівчина.

— Що то за метушня?—спитала. — Бігають по цілім замку, начеб ганялися за злодієм.

— То ти нічого не знаєш? — спитав панич. — Нікого чужого не бачила?

— Може перед пів годиною я викидала з хати кота, бо дуже нявкав і не давав мені спати. Тоді пішов до пані Вірменин, що...

— Вірменин?!... То саме той. До мами пішов! Може й вбив уже?!

Витягнув пістолю і метнувся до дверий. Перші двері були відчинені. Трутив другі, не подалися. Здогадався, що від середини засунені. Але то була така засува, що домашні знали, як її засунути і відсунути з одного і другого боку. Відсунув і скочив до другої комнати.

Вона почула, що хтось увійшов.

— Втікай, боржій втікай! — крикнула до Пятницького.

Він підніс кинджал, бо молодець, котрого не знав, вже був на порозі спальні. Хлопець гадав, що злодій підніс кинджал на маму, отже підвів руку з пістолию. Але заки встиг випалити, Пятницький замахнувся і випустив кинджал з руки. Ніж прошиб серце хлопця і він повалився на землю. Пятницький скочив до отвора, щоби спуститися в низ. Задержав його крик жінки:

— То твій син!

Крикнула і зомліла.

На порозі станув другий син, також з пістолию в руці. Бачучи, що на земли лежить мама і брат в крови, випалив. Вірменин, поцілений в груди, захитався. Його коліна зігнулися і він упав головою на груди зімлілої. Син прискочив і копнув його в бік.

— Собако! Вступися від мами, від твоєї жертви!

Той підвів руку.

— Ми всі жертви гніву божого, — простогнав ранений — Сину!

— Ти ще сином дразниш мене?!

Копнув його в друге. Вхопив за ногу і став відтягати його від мами. Відтягнув і ще раз копнув. Вона вже прочуняла і, бачучи се, крикнула:

— То твій тато! Запри двері!

Але вже було запізно. На порозі стояла служба. Лише ззиралися один на одного.

Для пані, котра знов попала в обморок, зладили постіль в середній комнаті. Тяжко раненого Пятницького лишили в спальни. Коло него стояв Ілько.

— Поклич попа, — простогнав ранений. — Чуєш? Попа, не ксендза!

Прийшов піп і Пятницький розпочав сповідь від найтяжшого, як думав, гріха, за котрий Бог покарав його і цілий його рід.

— Бо, чи може бути більша кара, — говорив, — як утрата доброго імени і пошани у братії, утрата маєтку? Але все те ще пусте в прирівнанню до того що він завинив. Завинив нове подружє жінки ще за життя мужа; сам спродав у неволю власного сина; другого сина сам вбив; його самого скалічив на смерть його третий і послідний син! Вмираючий не затаїв також ні дрібочки з того, що в своїм життю зробив, щоби чужим коштом придбати маєток.

Коли скінчив, просив прикликати жінку і сина. Жінка не могла рушитися з постели, лежала в горячці. Прийшов лише син.

— Сину! — говорив умираючий щораз слабшим голосом. — Бачиш, який страшний мій кінець?... Я вбив сина, син вбив мене. Другий син з моеї вини гине в тяжкій неволи. То за те, що я зрадив віру славних прадідів, за котру вони, боронячи її, потапали у власній крови; за котрі братія моя терпить пекольні муки на сім світі. Поможи ти мені направити наслідки деяких злочинів моїх. Я твого найстаршого брата продав Туркам, не знаючи, що то мій син. Зараз скажу тобі, де Стах і де спрятаний великий скарб. Видобудеш скарб, викупиш Стаха з неволі. За решту построїш величаву церкву. Чуєш? Церкву, не костел!

— Ні, то не може бути! — перебив піп. — Той скарб не твій. Не переблагаєш Господа, як висвободиш сина краденим добром. І йому не вийшлоби се на добро. Як за ним буде ласка Божа, то й без того скарбу Господь Бог виведе його з бусурменської неволі. І святиня здвигнена за крадені гроші не буде Богу мила!

— Правду, правду кажеш, отче, — ледви вистогнав.

— Де Стах? — спитав син.

Відповіди вже не дістав.

Силач глянув крізь вікно на дорогу, що попід пятницький став і село ішла зі Львова на Стрілкичі і дальше. Побачив верхового, що чвалав від Соколівки. Його далекозоре око пізнало Пятницького.

— Вертає скорше, ніж заповів був, — треба його упередити.

Пішов у ліс на дорогу. Сів на відземку і дожидав пана. Коли той надїхав, Силач встав, станув посеред дороги і підвів руку на знак, що хоче щось сказати ще заки пан заїде до двора.

— Чи сталося яке нещасте, що ти аж сюди вийшов сказати мені? — спитав пан зупиняючи коня.

— Як кому. Одному нещасте, другому ні.

— Говориж, що сталося! — крикнув пан.

— Та лише тілько, що саме перед хвилею ваша пані повдовіла.

Пан витріщив на него здивовані очи.

— Чи ти пяний? Не пізнав мене? Я ще живий!

— Ви, пане, але не пан Пятницький. Він вже небіжчик.

— Се не новина для мене. Яж знаю, що оженився з вдовою по Пятницькім.

— Та де там з вдовою! Вона що лиш тепер повдовіла...

Девятницький став розуміти Силача.

— Може прийшла яка вість про...

— Він сам прийшов... по свою смерть... Рідний син убив його!